

ОБЛІК І АУДИТ

УДК 657.37

Ірина ОМЕЦІНСЬКА

ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Досліджено економічну сутність понять “соціальний облік”, “соціально-орієнтований облік”, “соціальна діяльність”. Встановлено, що здійснення соціальної діяльності зумовлює виникнення соціальних витрат, під якими запропоновано розуміти зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань у зв'язку з реалізацією соціальної політики підприємства, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) в межах операційної, фінансової або інвестиційної діяльності підприємства.

Зазначено, що в залежності від напрямів, соціальні витрати рекомендовано поділяти на витрати для: персоналу (заробітна плата працівникам (основна, додаткова, інші заохочувальні та компенсаційні виплати), охорони праці та техніки безпеки, навчання та розвитку персоналу, утримання власних об'єктів соціальної сфери); покупці (гарантійне обслуговування, витрати на забезпечення якості продукції); держави, суспільства (податки, благодійна допомога, участь у регіональних програмах розвитку, підтримка спортивного, культурного життя суспільства); збереження навколишнього природного середовища (витрати на охорону навколишнього природного середовища, екологічні платежі).

Доведено необхідність відображення інформації про соціальні витрати в управлінській та фінансовій звітності. У зв'язку з цим, запропоновано для використання форму управлінської звітності “Звіт про соціальні витрати” та форму розділу XVI “Напрями соціальної політики” Приміток до річної фінансової звітності, статті якого згруповано за чотирма напрямками: персонал; природне середовище; держава, суспільство; покупці продукції.

Визначено переваги публікування соціальної звітності для підприємства (підвищення довіри до підприємства різних груп впливу; покращення відносин з державою; залучення інвестицій; підвищення ділової репутації; отримання конкурентних переваг; прийняття обґрунтованих рішень з реалізації соціальної політики) та для держави і суспільства (спонукання підприємств до ведення соціально відповідального бізнесу; ефективне витрачання ресурсів; привернення уваги суб'єктів господарювання до проблем сталого розвитку; формування корпоративних цінностей; підвищення інформаційної відкритості). Доведено необхідність державного регулювання соціальної звітності в

Україні та встановлено, що його відсутність ставить під сумнів інформацію, що подається у такій звітності за власною ініціативою підприємств на предмет її достовірності та доречності.

Ключові слова: *соціальна політика, соціально-орієнтований облік, соціальні витрати, напрями витрат, соціальна звітність, персонал.*

JEL: M41

Постановка проблеми. Вітчизняні підприємства при веденні господарської діяльності з метою забезпечення сталого економічного та соціального розвитку країни повинні забезпечувати належну оплату праці та навчання свого персоналу, піклуватися про його фізичний та моральний стан, здійснювати охорону навколишнього середовища, оптимально використовувати природні ресурси. Тобто, формування та реалізація соціальної політики має здійснюватися не лише на рівні держави, але й в межах кожного підприємства, що забезпечить конституційні права людини на її життя, здоров'я та безпеку. Соціально-відповідальна діяльність суб'єкта господарювання зможе бути ефективним інструментом для забезпечення його розвитку, лояльного ставлення держави та контрагентів, залучення інвестиційних ресурсів. Інформація, яка може підтвердити відповідність діяльності підприємства принципам сталого розвитку, формується в системі бухгалтерського обліку. Водночас сучасні форми фінансової звітності не містять вичерпної інформації про соціальну діяльність підприємства, що підвищує значимість соціальної звітності. Вищезазначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині багато вчених-економістів досліджують питання соціально-відповідального бізнесу та формування соціальної звітності. Серед них доцільно виокремити наукові праці К. Безверхого [1], І. Дерун [2], Т. Давидюк [3], І. Жиглей [4], С. Кузнецової [5], П. Куцика [6], С. Левицької [7], В. Леня [8], С. Петренко [9; 10], Л. Чижевської [11], М. Шигун [3] та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Попри значні напрацювання науковців у сфері вирішення проблем соціально-відповідального бізнесу, формування облікової інформації щодо реалізації соціальної політики підприємства та складання звітності, потребують чіткості категорійно-понятійного апарату в частині соціальної діяльності суб'єктів господарювання, дослідження структури соціальних витрат та узгодження порядку відображення їх у звітності,.

Мета дослідження. Мета статті полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні понять "соціальний облік", "соціально-орієнтований облік", "соціальна діяльність", "соціальні витрати", окресленні напрямів соціальних витрат та способів їх відображення як у фінансовій, так і в нефінансовій звітності.

Виклад основного матеріалу. В Господарському кодексі України метою підприємництва визначено не лише отримання прибутку, а й досягнення економічних та соціальних результатів. Причому отримання останніх поставлено на перше місце. Бухгалтерський облік забезпечує зовнішніх і внутрішніх користувачів інформацією про наявність чи відсутність на підприємстві елементів соціальної політики. Враховуючи соціальну функцію обліку, яка нині виділяється науковцями з-поміж функцій обліку, в практику бухгалтерського

обліку ввійшли такі поняття, як: “соціальний облік”, “соціально-відповідальний облік”, “соціально-орієнтований облік”, “соціальна діяльність”.

С. О. Левицька визначає соціальний облік як відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх реалізації [7, с. 257]. На думку С. М. Петренко, соціально-орієнтований бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі користувачам достовірної та неупередженої інформації про стан та результати фінансування соціальних програм (заходів) [9, с. 24]. В свою чергу, В. С. Лень, Ю. В. Крот зазначають, що бухгалтерський соціальний облік – це інтегрована система збору й ідентифікації, реєстрації та узагальнення даних соціально-екологічного характеру з метою визначення ефективності соціальних витрат, а також надання соціальної інформації для обґрунтування і прийняття рішень [8, с. 308].

Соціальний облік, з точки зору І. В. Годнюк та Н. В. Семенишеної, має право на існування як окремий вид бухгалтерського обліку, що є процесом формування та надання внутрішнім і зовнішнім користувачам інформації про економічний, екологічний і соціальний вплив суб'єкта і його діяльності на суспільство, метою якого є формування даних для підготовки нефінансової звітності, що є складником звітності про сталий розвиток [12, с. 132–133]. З іншого боку, С. А. Кузнецова вказує, що оскільки соціальний облік та, зокрема, екологічний облік передбачають тільки необхідність більшої деталізації окремих об'єктів обліку в аспекті екологічної спрямованості, він не може виступати як самостійна облікова система та має розглядатися виключно в контексті додаткової вимоги щодо аналітичності бухгалтерської інформації [5, с. 78].

Попри дискусійність поняття “соціальний облік”, вважаємо, що соціальний облік не є окремим видом обліку, а функціонує в межах фінансового та управлінського і надає відповідну інформацію про соціальну орієнтованість господарської діяльності підприємства. При цьому існування термінів “соціальний облік” та “соціально-орієнтований облік” пов'язане з двома аспектами. По-перше, вся система бухгалтерського обліку має значне соціальне значення. Господарська діяльність підприємства здійснюється в інтересах певних груп суспільства, націлена на покращення рівня їх життя. Наприклад, покращуючи якість продукції, підприємство може збільшити обсяги її реалізації та розмір доходу. Водночас використання якісної продукції може покращити умови життя суспільства і навіть сприяти збереженню здоров'я. Прибутковість підприємства забезпечує сплату податків, тобто держава отримує відповідні доходи, які надалі може направити на допомогу незахищеним верствам населення, охорону довкілля тощо. Окрім того, вигоду від діяльності підприємства отримує його персонал у вигляді заробітної плати. Також підприємство може здійснювати додаткові витрати на власний персонал: надавати премії, оплачувати проживання, відпустки, підвищувати його компетентність. Тобто суб'єкти господарювання свідомо чи у відповідності до законодавчо-нормативних активів здійснюють соціальні витрати. Тому облік, в системі якого фіксуються всі операції підприємства, можна назвати соціально-орієнтованим.

На практиці може мати місце ситуація, коли підприємство націлене лише на отримання прибутку, упускаючи роль соціальних результатів. Тоді соціальна орієнтованість обліку

буде на низькому рівні. Проте таке підприємство в соціально-орієнтованій ринковій економіці з урахуванням інформатизації суспільства (інформація про діяльність підприємств нині часто є доступною для зовнішніх користувачів) в перспективі може зазнати збитків. Причинами цього можуть бути: плинність кадрів, втрата покупців через низьку якість продукції чи соціально-орієнтованих підприємств-конкурентів, штрафи через забруднення навколишнього середовища чи неефективне використання природних ресурсів тощо. Тому в умовах сталого розвитку економіки підприємства все більше приділяють увагу соціальній складовій своєї діяльності, відповідно облік стає соціально-орієнтованим. Адже не лише господарські операції впливають на облік, а й сам облік, як джерело інформації, може вплинути на управлінські рішення і відповідно на господарські операції суб'єктів господарювання.

По-друге, в умовах соціально-орієнтованої діяльності суб'єкти господарювання несуть певні витрати та можуть отримувати від цього певні вигоди. При цьому логічним стає використання таких термінів, як "соціальний облік" (підсистема бухгалтерського обліку), "соціальні доходи", "соціальні витрати", "соціальна діяльність". При цьому соціальна діяльність може здійснюватися в межах операційної, фінансової чи інвестиційної діяльності підприємства, які передбачені положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Виходячи з вищенаведеного, вважаємо, що доцільним є використання терміну "соціально-орієнтований облік", який слугує інтересам не лише власників, але й у певній мірі інтересам персоналу, контрагентів, суспільства, держави. Інформація соціально-орієнтованого обліку формується в системі фінансового та управлінського обліку. Функціонування соціально-орієнтованого обліку зумовлює виникнення соціальних витрат та соціальних доходів, які дозволять оцінити ефект від здійсненої соціальної політики підприємства, а їх відображення у звітності дозволить надати відповідну інформацію зовнішнім та внутрішнім користувачам.

Г. Г. Фоменко соціальні витрати підприємства визначає як суму будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, пов'язаних з утриманням персоналу, забезпеченням його соціального захисту працівників та стимулюванням праці, а також будь-які витрати, направлені на соціально-економічний розвиток суспільства, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу [13, с. 359]. О. І. Пацула розуміє соціальні витрати як вибуття різних видів економічних ресурсів відповідно до законодавчих, соціально-економічних та морально-психологічних гарантій і спрямованих на задоволення соціальних потреб фізичних чи юридичних осіб [14, с. 6]. Як видно з вищенаведеного, визначення науковцями соціальних витрат залежить від того, що саме вони вкладають у зміст соціальної діяльності підприємства. На нашу думку, під соціальними витратами слід розуміти зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань у зв'язку з реалізацією соціальної політики підприємства, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) в межах операційної, фінансової або інвестиційної діяльності підприємства.

Нині дискусійним залишається питання складових соціальних витрат підприємства. Одні науковці в основу соціальних витрат покладають витрати, пов'язані з персоналом підприємства [7; 15], інші це поняття суттєво розширюють [9; 11; 16].

На нашу думку, у складі соціальних витрат необхідно виділяти витрати на: регульований законодавством соціальний пакет; розвиток персоналу; охорону праці та техніку безпеки; мотивацію; утримання власних об'єктів соціальної сфери; забезпечення якості продукції; гарантійне обслуговування; екологічні витрати (витрати на охорону навколишнього природного середовища, екологічні платежі); благодійну допомогу; участь у регіональних програмах розвитку, підтримку спортивного, культурного життя суспільства. До елементів соціальної діяльності підприємства також слід віднести податки, оскільки саме їх сплата дає змогу державі реалізовувати соціальну політику. Всі зазначені витрати здійснюють вплив на природне середовище, покупців, державу, персонал підприємства, тим самим визначаючи напрям соціальної політики (рис. 1).

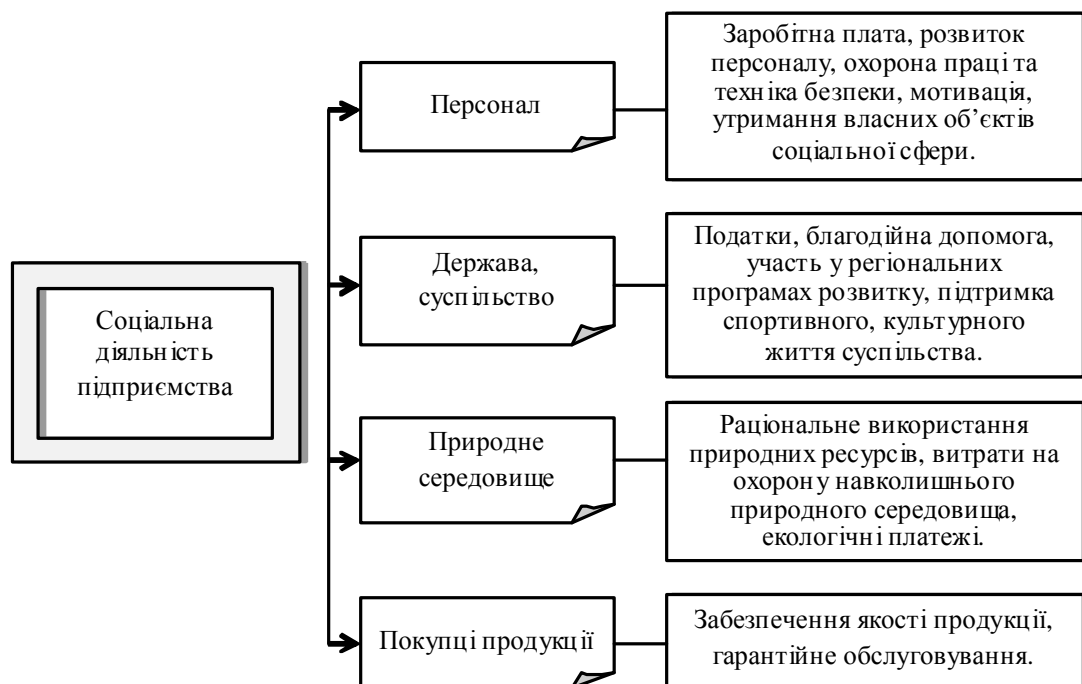

Рис. 2. Перелік соціальних витрат підприємства за напрями соціальної політики

Джерело. Сформовано автором.

Переважає більшість соціальних витрат несе за собою отримання певних економічних і соціальних вигод. Проте такі вигоди досить важко виміряти та відобразити в системі бухгалтерського обліку. Соціальні витрати, як правило, можна оцінити, тому багато науковців пропонують внести зміни в форми фінансової звітності з метою відображення в них величини соціальних витрат або створюють форми соціальної чи інтегрованої звітності. Інша ситуація з доходами від здійснення соціальної діяльності підприємства. Їх підприємство часто може отримати в далекому майбутньому, причому виділити їх за межі доходів операційної чи інших видів діяльності досить складно, а іноді й неможливо. Так, придбання нового обладнання, яке забезпечить безвідходність виробництва, зменшить

витрати ресурсів на виробництво продукції (як наслідок, зменшиться її собівартість), зумовить збільшення доходу від реалізації продукції. Тобто економічний ефект від придбання такого обладнання, амортизація та ремонт якого є, за суттю, соціальними витратами, розрахувати можна. Також можна розрахувати при виключенні впливу інших чинників збільшення доходів від реалізації внаслідок покращення якості продукції підприємства.

Водночас створення кімнати відпочинку, лояльне відношення до персоналу, надання йому перспектив у кар'єрному рості звичайно позитивно вплине на продуктивність праці. Проте визначити ефект від таких соціальних витрат складно. Так само і понесення витрат на благодійну діяльність, підтримку спортивного життя суспільства звичайно вплине на імідж підприємства. Є велика ймовірність збільшення кількості покупців від таких дій, розширення ринків збуту, проте визначити точну суму доходів від цих операцій практично неможливо.

Проте здійснювати такі розрахунки (хоча в багатьох випадках дуже приблизні) потрібно, оскільки власники підприємства, незважаючи на соціальну орієнтацію бізнесу, прагнуть отримати певний економічний ефект від будь-якої своєї операції. Розрахунок витрат, доходів і фінансових результатів від реалізації соціальної політики підприємства можна в системі управлінського обліку.

Інформацію про соціальні витрати та отримані економічні вигоди доцільно відображати в управлінській звітності за формою, наведеною у табл. 1.

Таблиця 1

Звіт про соціальні витрати

Вид соціальних витрат	Напрямок витрат (персонал, покупці, держава і суспільство, природне середовище)	Сума витрат, грн.	Обов'язковість понесення (обов'язкові/не обов'язкові)	Вид отриманої соціальної чи економічної вигоди
Благодійна допомога дітям-сиротам	Суспільство	10 000	Не обов'язкові	Підвищення іміджу підприємства
...				

Окрім управлінської звітності, інформацію про соціальну діяльність підприємства слід відображати і в інших формах звітності, оскільки це є дієвим інструментом формування та реалізації соціальної політики суб'єкта господарювання. В Україні соціальна звітність не є обов'язковою, у зв'язку з чим нині немає єдиної спільної назви такої звітності. У світовій та вітчизняній практиці використовуються такі поняття, як "Соціальний звіт", "Звіт із корпоративної соціальної відповідальності", "Звіт із корпоративної відповідальності", "Звіт із прогресу", "Звіт зі сталого розвитку" та ін. У звітах відображають, як правило, інформацію про соціальну діяльність, соціальні та екологічні інвестиції, інформацію про персонал тощо.

У зв'язку з відсутністю в Україні державного регулювання такої звітності, немає єдиного підходу до її трактування. Так, П. Куцик зазначає, що соціальна звітність – це складна

система інформації, що відображає діяльність господарюючого суб'єкта в частині трудових відносин, безпеки праці, охорони здоров'я персоналу, благодійності та виконання соціальних програм [6]. І. В. Жиглей в широкому розумінні під соціальною звітністю розуміє звіти суб'єктів господарювання, які включають інформацію не лише про результати економічної діяльності (але вони залишаються обов'язковими), але й соціальні та екологічні показники [4, с. 323]. М. М Шигун, Т. В. Давидюк вказують, що нефінансова звітність (соціальна звітність, звітність зі сталого розвитку) – це документально оформлена сукупність даних компанії, що відображає середовище її існування, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства [3, с. 174]. Хоча науковці подають різні дефініції соціальної звітності, проте її суть зводиться до одного: це – звітність, що містить інформацію як про економічну діяльність суб'єкта господарювання, так і про соціальну та екологічну.

В міжнародній практиці є ряд нормативних документів, які регулюють порядок формування та подання нефінансової звітності. Так, у 1999 р. було випущено перший стандарт соціальної відповідальності ISEA – The Accountability standard 1000 (AA1000), пов'язаний із впровадженням соціального та етичного обліку. У 2013 р. був прийнятий Міжнародний стандарт з інтегрованої звітності, розроблений Міжнародною радою з інтегрованої звітності.

У 2013 р. вийшла четверта версія Керівництва зі звітності у сфері сталого розвитку G4, що випускається Глобальною ініціативою зі звітності (GRI). Проте зміни в європейському законодавстві не мають прямого впливу на практику вітчизняних суб'єктів господарювання. Директива насамперед вплинула на компанії, які працюють на міжнародних ринках, а також чії материнські компанії знаходяться в Європі та підпадають під дію зазначеного документа. Окрім вищезазначених, відносно поширеним у світовій практиці є формування Звіту з прогресу. Зазначений звіт є обов'язковим для компаній, що взяли на себе обов'язок дотримуватися принципів Глобального договору ООН у своїй практичній діяльності.

Незважаючи на наявність ряду документів, що регулюють порядок формування та структуру нефінансової звітності, багато підприємств визначають власний формат соціальної звітності. Як вірно зазначає І. Дерун, "...використання окремих звітів як додатку до фінансової звітності (звітів про додану вартість, звітів про інтелектуальний капітал, екологічних звітів тощо) дає змогу підвищити інвестиційну привабливість, імідж компанії, не підвищуючи суттєво власні агентські витрати для їх підготовки" [2, с. 12].

Вітчизняний досвід складання соціальної звітності практично відсутній. Водночас деякі компанії публікують такі звіти, що, на нашу думку, є позитивним, оскільки це є корисним як для підприємств, так і для суспільства. Перевагами публікування соціальної звітності для підприємства є:

- підвищення довіри до підприємства різних груп впливу;
- покращення відносин з державою;
- залучення інвестицій;
- підвищення ділової репутації;
- отримання конкурентних переваг;
- прийняття об'єктивних рішень з реалізації соціальної політики.

Переваги формування соціальної звітності підприємств для держави і суспільства проявляються в таких аспектах:

- спонукання підприємств до ведення соціально відповідального бізнесу;
- ефективне витрачання ресурсів;
- привернення уваги суб'єктів господарювання до проблем сталого розвитку;
- формування корпоративних цінностей;
- підвищення інформаційної відкритості.

Загалом реалізація соціальної політики та формування соціальної звітності дозволяє підприємницькі цілі власників поєднати з загальнолюдськими цінностями та сприяти державній політиці в сфері національного розвитку та підтримки незахищених верств населення.

Відсутність державного регулювання формування соціальної звітності підприємств в Україні та самостійне визначення суб'єктами господарювання формату її подачі в деякій мірі нівелює переваги такого виду звітності. Погоджуємось з М. М. Шигун та Т. В. Давидюк, які зазначають, що "...користувачі доволі скептично ставляться до процесу підготовки звітності про стійкий розвиток у зв'язку з відсутністю законодавчого регулювання порядку формування та подання такої звітності. Той факт, що стандарти застосовуються добровільно, а компанії вільні у своєму виборі критеріїв звітності, дозволяє компаніям розкривати у звітах тільки сприятливу для себе інформацію і уникати того, що свідчить про негативну динаміку або вважаються занадто делікатними для відображення їх в звітності" [3, с. 175–176]. Таким чином, нерегульованість державою соціальної звітності ставить під сумнів інформацію, що подається у такій звітності за власною ініціативою підприємств, на предмет її достовірності та доречності, які є якісними характеристиками інформації згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та, на нашу думку, мають стосуватися усіх видів звітності. Окрім того, подані показники часто мають несистемний характер. У зв'язку з цим, визначальну роль у розвитку нефінансової звітності в Україні повинна відігравати держава.

Враховуючи зовнішні та внутрішні умови функціонування вітчизняних підприємств, на нашу думку, на сьогодні доцільно запровадити обов'язкове подання інформації про їх соціальну діяльність у Примітках до річної фінансової звітності. Однак це повинна бути не довільна форма подачі такої інформації, а стандартизована. З цією метою до форми № 5 фінансової звітності необхідно додати розділ XVI під назвою "Напрями соціальної політики". Статті даного розділу, вважаємо, мають бути згруповані за чотирма запропонованими нами напрямками: 1) персонал; 2) природне середовище; 3) держава, суспільство; 4) покупці продукції (табл. 2).

Крім того, підтримуємо думку К. Безверхого [1, с. 72–73] про доцільність відображення у пасиві Балансу (Звіту про фінансовий стан) поряд з рядком 1630 "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці" рядка 1631 "у тому числі простроченої заборгованості з оплати праці працівникам", оскільки це – є важливий соціально-економічний показник.

Таблиця 2

Структура пропонованого розділу XVI “Напрями соціальної політики” Приміток до річної фінансової звітності

Напрями соціальної політики	Назва показника	Код рядка	Нараховано у звітному році, грн.
Персонал	Заробітна плата працівникам – основна; – додаткова; – інші заохочувальні та компенсаційні виплати.		
	Охорона праці та техніка безпеки.		
	Навчання та розвиток персоналу.		
	Утримання власних об’єктів соціальної сфери.		
Природне середовище	Витрати на охорону навколишнього природного середовища.		
	Екологічні платежі.		
Держава, суспільство	Податки.		
	Благодійна допомога.		
	Участь у регіональних програмах розвитку, підтримка спортивного, культурного життя суспільства.		
Покупці продукції	Гарантійне обслуговування.		
	Витрати на забезпечення якості продукції.		

Джерело. Сформовано автором.

Вважаємо позитивним той факт, що нині в Україні передбачена статистична звітність про природоохоронну діяльність підприємств. Так, юридичні особи, що мають на балансі очисні споруди, провадять природоохоронні заходи, сплачують платежі за негативний вплив на природне середовище, здійснюють науково-дослідні роботи, надають екологічні послуги, здійснюють управлінську діяльність природоохоронного спрямування за переліком, який визначений органом державної статистики, складають статистичну звітність № 1 екологічні витрати (річна) “Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі”. Зазначена форма статистичної звітності містить чотири розділи: I “Витрати на охорону навколишнього природного середовища”; II “Витрати на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування”; III “Екологічні платежі”; IV “Екологічні послуги”.

Таким чином, вітчизняний бізнес, незважаючи на недостатність державного регулювання щодо соціальної політики підприємств, відображення її результатів в обліку

і звітності, все активніше бере участь у вирішенні соціальних проблем. Понесені витрати соціального характеру в багатьох випадках покращують імідж підприємства, підвищують його інвестиційну привабливість і прибутковість. Тому такі витрати варто виокремлювати в обліку, щоб забезпечити ефективне управління ними.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах сталого розвитку економіки суб'єкти господарювання приділяють значну увагу соціальній складовій своєї діяльності, що зумовило використання терміну "соціально-орієнтований облік" як обліку, який слугує інтересам не лише власників, але й, у певній мірі, інтересам персоналу, контрагентів, суспільства, держави. Соціальна діяльність підприємства зумовлює виникнення соціальних витрат та соціальних доходів. Під соціальними витратами необхідно розуміти зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань у зв'язку з реалізацією соціальної політики підприємства, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) в межах операційної, фінансової або інвестиційної діяльності підприємства.

Інформацію про соціальні витрати доцільно збирати в системі управлінського обліку, формуючи при цьому Звіт про соціальні витрати. Окрім цього, до форми № 5 фінансової звітності необхідно додати розділ XVI під назвою "Напрями соціальної політики". Статті даного розділу мають бути згруповані за чотирма запропонованими напрямками: персонал; природне середовище; держава, суспільство; покупці продукції.

Переваги формування соціальної звітності підприємств для держави і суспільства проявляються в таких аспектах: спонукання підприємств до ведення соціально відповідального бізнесу; ефективне витрачання ресурсів; привернення уваги суб'єктів господарювання до проблем сталого розвитку; формування корпоративних цінностей; підвищення інформаційної відкритості.

Систематизуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що подальше вивчення синтетичного та аналітичного обліку соціальних витрат і соціальних доходів забезпечить належне відображення інформації про соціальну діяльність підприємств у звітності. В перспективі такий напрям подальших досліджень дозволить вирішити низку проблем методологічного, організаційного та методичного характеру й сприятиме підвищенню соціальної відповідальності бізнесу.

Список використаних джерел

1. Безверхий К. Соціально-орієнтована звітність підприємства / К. Безверхий // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2015. – № 2–3. – С. 70–78.
2. Дерун І. Корпоративна соціальна звітність як додаток до фінансової звітності / І. Дерун // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2015. – Вип. 10 (175). – С. 10–17.
3. Шигун М. М. Корпоративна соціальна звітність як перспектива інформування про людський капітал вітчизняних компаній / М. М. Шигун, Т. В. Давидюк // *Вісник Запорізького національного університету*. – 2011. – № 1 (9). – С. 173–178.
4. Жиглей І. В. *Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів*

- господарювання: необхідність та орієнтири розвитку: моногр. / І. В. Жиглей. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 536 с.
5. Кузнецова С. А. Перспектива бухгалтерського обліку: стратегічність, електронна комерція та соціальна спрямованість / С. А. Кузнецова // *Європейський вектор економічного розвитку*. – 2014. – № 1 (16). – С. 73–83.
 6. Куцук П. Соціальна звітність підприємств: проблеми і перспективи розвитку / П. Куцук, Ю. Семенишена [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_2_2014_11_25/socialna_zvitnist_pidpriemstv_problemi_i_perspektivi_rozvitku/68-1-0-1111.
 7. Левицька С. О. Соціальний облік : методичний підхід та організаційне забезпечення / С. О. Левицька // *Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. – 2014. – № 797. – С. 255–262.
 8. Лень В. С. Соціальні витрати: класифікація та облік / В. С. Лень, Ю. В. Крот // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. – 2012. – № 4 (62). – С. 304–311.
 9. Петренко С. М. Розвиток бухгалтерського обліку у сфері соціальних відносин / С. М. Петренко // *Вісник Львівської комерційної академії*. – 2014. – Вип. 44. – С. 21–25. – (Серія: Економічна).
 10. Петренко С. М. Формування об'єктів соціально орієнтованого обліку та розкриття інформації про них у фінансовій та соціальній звітності / С. М. Петренко, В. О. Бесарабов // *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського*. – 2013. – № 4 (60). – С. 183–192.
 11. Чижевська Л. В. Поява та розвиток соціально-орієнтованого обліку / Л. В. Чижевська // *Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : матер. першої міжнародної наук.-практич. конф. (24–25 травня 2007 року)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2007may/+1_chizhev.php.
 12. Годнюк І. В. Соціальний облік та звітність, як інструменти соціальної відповідальності / І. В. Годнюк, Н. В. Семенишена // *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Економічні науки*. – 2017. – Випуск 26. – С. 131–140.
 13. Фоменко Г. Г. Формування соціальних витрат підприємств у процесі реалізації соціального захисту працівників / Г. Г. Фоменко // *Економіка промисловості*. – 2012. – № 3–4 (59–60). – С. 356–360.
 14. Пацула О. І. Облік і контроль соціальних витрат підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / О. І. Пацула; Київський нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2008. – 20 с.
 15. Семенова Л. Ю. Соціальна політика підприємства як складова соціальної політики держави / Л. Ю. Семенова, А. Ю. Шаповал // *Молодий вчений*. – 2016. – № 10 (37). – С. 413–416.
 16. Швець Л. І. Облік та аналіз соціальних витрат підприємств машинобудівної галузі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Л. І. Швець. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 20 с.

References

1. Bezverkhyi K. Sotsialno-orientovana zvitnist pidpriemstva [Socially-oriented reporting of enterprises]. *Bukhhalterskyi oblik i audit – Accounting and Audit*, 2015, No. 2–3, pp. 70–78 [in Ukrainian].
2. Derun I. Korporatyvna sotsialna zvitnist yak dodatok do finansovoi zvitnosti [Corporate social reporting as part of financial reporting]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (Ekonomika) – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Economics)*, 2015, Issue 10 (175), pp. 10–17 [in Ukrainian].
3. Shyhun M. M., Davydiuk T. V. Korporatyvna sotsialna zvitnist yak perspektyva informuvannia pro liudskyy kapital vitchyznianskykh kompanii [Corporate social reporting as a way of providing information on human capital of domestic companies]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhia National University*, 2011, No. 1 (9), pp. 173–178 [in Ukrainian].
4. Zhyhlei I. V. Bukhhalterskyi oblik sotsialno vidpovidalnoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia: neobkhdnist ta oriientyry rozvytku: monohr. [Accounting in socially responsible entities: necessity and guidance for growth: monograph]. Zhytomyr, 2010, 536 p. [in Ukrainian].
5. Kuznetsova S. A. Perspektyva bukhhalterskoho obliku: stratehichnist, elektronna komertsii ta sotsialna spriamovanist [Prospects of accounting: strategy, e-commerce and social responsibility]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European Vector of Economic Development*, 2014, No. 1 (16), pp. 73–83 [in Ukrainian].
6. Kutsyk P., Semenyshena Yu. Sotsialna zvitnist pidpriemstv: problemy i perspektyvy rozvytku [Social reporting of enterprises: challenges and prospects for development], from http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_2_2014_11_25/socialna_zvitnist_pidpriemstv_problemi_i_perspektivi_rozvitku/68-1-0-111 [in Ukrainian].
7. Levytska S. O. Sotsialnyi oblik: metodychnyi pidkhid ta orhanizatsiine zabezpechennia [Social accounting: methodological approach and organizational support]. *Visnyk natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”. Menedzhment ta pidpriyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Management and entrepreneurship in Ukraine: stages and development challenges*, 2014, No. 797, pp. 255–262 [in Ukrainian].
8. Len V. S., Krot Yu. V. Sotsialni vytraty: klasyfikatsiia ta oblik [Social expenditures: classification and accounting]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of Chernihiv State Technological University*, 2012, No. 4 (62), pp. 304–311 [in Ukrainian].
9. Petrenko S. M. Rozvytok bukhhalterskoho obliku u sferi sotsialnykh vidnosyn [The development of accounting related to social responsibility]. *Visnyk Lvivskoi komertsii akademii – Bulletin of Lviv Commercial Academy*, 2014, Issue 44, pp. 21–25 [in Ukrainian].
10. Petrenko S. M., Besarabov V. O. Formuvannia obektiv sotsialno oriientovanoho obliku ta rozkryttia informatsii pro nykh u finansovii ta sotsialnii zvitnosti [The formation of items in socially-oriented accounting and information disclosure about them in financial and social reporting]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli*

- im. Mykhaila Tugan-Baranovskoho - Bulletin of Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky*, 2013, No. 4 (60), pp. 183–192 [in Ukrainian].
11. Chyzhevska L. V. Poiava ta rozvytok sotsialno-orientovanoho obliku [The emergence and development of socially-oriented accounting]. *Yakist ekonomichnoho rozvytku: hlobalni ta lokalni aspekty*: mater. pershoi mizhnarodnoi nauk.-praktych. konf. (24–25 travnia 2007 roku) – *The quality of economic growth: global and local aspects: a collection of abstracts of the 1st International research and practice conference (24–25 May, 2007)*, from http://www.confcontact.com/2007may/+1_chizhev.php [in Ukrainian].
 12. Hodniuk I. V., Semenyshena N. V. Sotsialnyi oblik ta zvitnist, yak instrumenty sotsialnoi vidpovidalnosti [Social accounting and reporting as a means of social responsibility]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika – Podillia Bulletin: agriculture, engineering and economics*, 2017, Issue 26, pp. 131–140 [in Ukrainian].
 13. Fomenko H. H. Formuvannia sotsialnykh vytrat pidpriemstv u protsesi realizatsii sotsialnoho zakhystu pratsivnykiv [Social costs of enterprises in the process of pursuing social safety of employees]. *Ekonomika promyslovosti – Industrial Economics*, 2012, No. 3–4 (59–60), pp. 356–360 [in Ukrainian].
 14. Patsula O. I. Oblik i kontrol sotsialnykh vytrat pidpriemstva: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.09 [Accounting and control of social costs of enterprises: extended abstract of dissertation for the academic degree of Candidate of Economics in specialty 08.00.09]. Kyiv, 2008, 20 p. [in Ukrainian].
 15. Semenova L. Yu., Shapoval A. Yu. Sotsialna polityka pidpriemstva yak skladova sotsialnoi polityky derzhavy [Social policy of enterprises as a part of social policy of the state]. *Molodyi vchenyi – Young researcher*, 2016, No. 10 (37), pp. 413–416 [in Ukrainian].
 16. Shvets L. I. Oblik ta analiz sotsialnykh vytrat pidpriemstv mashynobudivnoi haluzi: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.09 [Accounting and analysis of social costs in engineering enterprises: extended abstract of dissertation for the academic degree of Candidate of Economics in specialty 08.00.09]. Ternopil: TNEU, 2014, 20 p. [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 25 вересня 2017 р.